

EVOLUCIÓ SOCIOLINGÜÍSTICA A CATALUNYA

Miquel Strubell

La situació actual de la llengua catalana varia molt des d'una perspectiva geogràfica. La Catalunya del Nord presenta uns símptomes de fort retrocés de la llengua, enfront de l'avenç accelerat del francès en substitució seva. A les Illes, la substitució és molt reduïda en molts àmbits, i en canvi hi ha un grau de diglòssia molt elevat. El País Valencià ha passat per una sèrie d'intents de secessió lingüística, injustificables des d'un punt de vista científic. A Andorra, l'oficialitat que hi impera des de fa segles s'estén a poc a poc al sistema educatiu, i el problema actual és sobretot el de la integració de la població immigrada. De la franja d'Aragó hi ha ben poques dades recents.

A causa d'aquesta gran diversitat, és d'agrair que l'àmbit concret d'aquest article sigui només el Principat de Catalunya. Tanmateix, cal no oblidar el marc global de la llengua catalana, i hi faré esment al llarg de la meua exposició.

A fi de poder tractar l'evolució de la situació a Catalunya, dividiré aquest article en diversos apartats:

- a) El marc legal.
- b) L'ensenyament.
- c) Els mitjans de comunicació.
- d) Administració pública.
- e) Partits polítics i sindicats.

- f) Empreses i comerços.
- g) Cultura.
- h) Ús social i actituds lingüístiques.

A) EL MARC LEGAL

1975: Hi ha una imposició total del castellà. En molts àmbits aquesta imposició és exclusiva. La situació de fet no ha evolucionat pràcticament des de l'any 1939. De tota manera, a nivell municipal hi ha algunes temptatives d'emprar el català a nivell escrit, i a finals d'any hi ha un decret que legalitza aquestes iniciatives, tot i imposant el bilingüisme en el cas dels Ajuntaments que vulguin emprar la llengua territorial.

1983: La Constitució, i més concretament l'Estatut d'Autonomia, estableixen la doble oficialitat de la llengua territorial (el català) i la llengua oficial arreu de l'Estat (el castellà). Les dues llengües tenen la categoria de «llengües espanyoles» a la Constitució, i la naturalesa plurilingüe i pluricultural que és contemplada com a riquesa i patrimoni que cal protegir.

La necessitat d'aprofundir en la legislació necessària per garantir la normalització de l'ús de la llengua catalana, acceptada per tots els partits parlamentaris l'any 1980, donà com a fruit principal la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya, llei del Parlament de Catalunya aprovada amb el suport unànim de tots els grups parlamentaris. La Llei garanteix l'ús lliure del català i del castellà per part de tots els ciutadans en les seves relacions amb l'Administració a Catalunya, entre d'altres punts.

Queden sense derogar una sèrie de disposicions legals que fan referència a l'ús lingüístic a Catalunya; per exemple, el Reial Decret 1.111/79 que regulava l'ús de la llengua a les corporacions locals, i que ha estat superat per la Llei 7/1983; o el Código Alimentario Español, de 1968, que imposa el castellà a l'etiquetatge de productes comercials, i que ha estat igualment superat per la Llei ja citada i pel Decret 389/1983, de 15 de setembre de la Generalitat.

En conjunt, el marc legal ha experimentat una modificació molt profunda que, tot i mantenint un greu desequilibri en el tractament de les llengües a nivell de tot l'Estat (el castellà és oficial fora dels seus territoris històrics), permet un procés més o menys accelerat de normalització.

Per últim, cal tenir present que el restabliment de la Generalitat de Catalunya, l'any 1977, i el del Parlament de Catalunya l'any 1979 amb

l'aprovació de l'Estatut, ens dona les eines necessàries perquè el marc legal pugui modificar-se i perquè la legislació pugui ser aplicada efectivament.

B) L'ENSENYAMENT

1975: Hi ha un nombre considerable d'alumnes que estudien català d'una manera voluntària, fora de l'horari normal de classes en molts casos, a nivell d'EGB. Qui organitza les classes és la Delegació d'Ensenyament del Català (la «DEC») d'Omnium Cultural. Unes quantes escoles rurals fan l'ensenyament en català, però de fet les experiències més importants en aquest terreny són al sector privat, on el control de l'Administració no és tan estricte. En conjunt, són pocs milers els alumnes que reben un ensenyament en català. Quant als materials disponibles, hi ha uns quants llibres de text per a l'ensenyament del català, però gairebé res més.

Cal destacar la feina de renovació pedagògica que porta a terme la institució «Rosa Sensat», amb l'organització d'escoles d'estiu que, ultra la tasca de mentalització professional dels mestres, també són focus importants d'activitats polítiques més o menys encobertes, i relacionades sempre amb el moviment democràtic i autonomista.

1983: S'ha superat la voluntarietat del català que establia, o permetia, la Ley General de Educación del 1970. Decrets de l'Estat, i després Decrets i la Llei 7/1983 de la Generalitat, han fet que el català passi a ser una assignatura més dintre del currículum obligatori de l'alumnat, tant d'EGB com de BUP, FP i COU. Hi ha un procés de catalanització del sistema, sobretot a nivell d'EGB, que afecta directament més de la meitat dels centres. A algunes zones, i notablement a la Catalunya vella (fora de la conurbació barcelonina), la majoria de les escoles es troben en fase avançada de catalanització.

Hi ha hagut un sistema de reciclatge lingüístic voluntari, que ha funcionat amb més de dinou mil mestres matriculats, dels quals més de la tercera part són no catalanoparlants. Tanmateix, cal destacar les crítiques quant a l'efectivitat d'aquest programa (iniciat l'any 1978 durant l'etapa provisional de la Generalitat), que són explicables, crec, si tenim en compte la massificació tan accelerada d'aquests ensenyaments.

Sembla clar que el percentatge de professors capaços d'ensenyar en català augmenta progressivament, a conseqüència de la mobilitat geogràfica del cos de mestres, i del reciclatge. Però també és cert que existeixen tensions en el si de molts claustres d'escoles públiques, on la visió d'un nom-

bre considerable de mestres no coincideix amb els objectius del sistema educatiu.

A nivell de batxillerat un nombre creixent de professors catalans empen la seva llengua com a vehicle d'ensenyament, tot i la relativa manca de llibres de text que persisteix en aquests nivells (l'ensenyament general bàsic ha quedat pràcticament cobert en aquest sentit). A formació professional, on per raons socio-culturals i socio-econòmiques el percentatge d'alumnes no catalanoparlants és més elevat, la catalanització és molt més lenta.

A nivell universitari, la majoria de les classes a l'Autònoma es fan en català, i aproximadament la meitat a la Universitat de Barcelona. No hi ha dades globals per a la Universitat Politècnica, on la situació varia molt d'una facultat a una altra. Hi ha el problema dels llibres de text, car hi ha pocs textos universitaris en català, i molts en canvi en anglès, sobretot a les especialitats. A les facultats on hi ha especialitats que atreuen estudiants de la resta de l'Estat espanyol hi ha una tendència a desdoblar cursos lingüísticament, però això no és una obligació legal.

Al contrari, la Llei 7/1983 garanteix el dret de cada professor (i dels alumnes) a expressar-se en la seva llengua. Cada universitat organitza cursos de català per als seus alumnes, de forma que puguin seguir les seves classes sense problema, i arribar també a dominar el català a nivell escrit.

Convé fer un esment especial de les escoles de formació del professorat d'EGB, institucions crucials per a la normalització lingüística del sistema educatiu. En els darrers anys destaquen les de Sant Cugat i Vic com a promotores de la catalanització. Amb el previsible traspass de les universitats a la Generalitat, hom podrà acabar d'adequar els plans d'estudi de les escoles normals a les necessitats actuals del sistema.

C) ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

Podem distingir dintre d'aquest apartat els mitjans escrits (diaris i revistes) dels mitjans àudio-visuals (ràdio i televisió).

C.1) *Els diaris*

1975: No hi ha cap diari en català d'ençà de 1939. Algun diari té algun article en català, sobretot a la secció de Cultura, i tocant amb preferència temes de literatura catalana o folklore català.

1983: Hi ha hagut un progrés considerable en el terreny de la normalització lingüística, mitjançant tres vies diferents:

- a) La creació de diaris nous, per exemple l'«Avui» i el «Punt Diari».
- b) La catalanització de diaris en castellà, per exemple «La Gaceta de Manresa», transformada en «Pla de Bages».
- c) L'increment de periodicitat de revistes, fins a arribar a ser diaris, per exemple «El Maresme» i «Regió Set».

De tota manera, no hi ha hagut un procés generalitzat de catalanització dels diaris ja existents; al contrari, n'han sortit de nous en castellà («El Periódico de Catalunya», «El País», «Segre»). Les seccions de Cultura són les úniques que a molts diaris s'han catalanitzat en part o del tot. Alguns diaris publiquen articles de col·laboradors en català.

Un cas a part és el del «Diario de Barcelona», que intentà un procés tímid d'introducció del català a les seves pàgines en algunes seccions durant la seva etapa d'autogestió. Aquesta presència no passà del 20 per cent del total.

Si sumem els tiratges totals dels cinc diaris que es fan totalment en català, arribem a una xifra aproximada de 70 a 80.000 exemplars diaris.

Aquests diaris es troben amb problemes diversos. Per exemple, el fet que les agències de notícies no facilitin la informació en català (més que l'estrictament local) complica la feina de la redacció, en fer necessària la traducció.

C.2) *Les revistes*

1975: Hi ha un cert nombre de revistes creades en el si d'institucions vinculades amb l'Església, que s'imprimeixen en català: «Catalunya Cristiana», «Presència», «Serra d'Or», «Canigó», etc. També hi ha una sèrie de revistes d'àmbit local que són en català o es troben en fase de catalanització. Hi ha hagut l'experiència de «Tele-Estel», com a revista setmanal en català; i després d'una primera època de gran acceptació, acaba plegant, igual com el diari en castellà de la mateixa promotora, «Tele/eXprés», que tancaria pocs anys després.

1983: Hi ha més de 260 revistes periòdiques a Catalunya. A diferència d'abans, algunes surten més d'una vegada per setmana, amb vocació de diaris a termini mitjà; per exemple, el «9 Nou» de Vic.

En general, les publicacions periòdiques són fetes molt majoritàriament o totalment en català. Algunes tenen una vida efímera. Algunes són d'abast

català («El Món» o «Crònica», per exemple), però la gran majoria són comarcals o locals. Algunes també són especialitzades («Quaderns de Jovenut», «L'Avenc», «Ciència», etc.). Aquesta vitalitat té una gran diversitat de fonts, des dels mateixos Ajuntaments (butlletins municipals) passant per revistes d'entitats de tota mena, fins a iniciatives privades. A les publicacions fundades abans del 1975, s'observa una època de transició des del castellà inicial cap a la catalanitat més o menys completa. Cal afegir la curta però interessant experiència de «Cul-de-Sac», revista-còmic per a joves.

C.3) *La ràdio*

1975: Hi ha algunes emissores que esporàdicament fan algun programa en català, o bilingüe, seguint la represa iniciada pel programa «Bon dia, Catalunya» de Salvador Escamilla l'any 1962. No hi ha, però, cap emissora que faci les seves emissions íntegrament en català, ni tan sols a les comarques.

1983: En aquests moments hi ha un progrés notable en certs sectors de la ràdio. En primer lloc, és destacable el moviment de les EMUC (Emissores Municipals de Catalunya), on la presència del català és clarament majoritària. En segon lloc, moltes emissores comercials (i de manera notable, emissores com Ràdio Olot) han fet passos considerables cap a la normalitat, fora de les de Barcelona, on l'única presència significativa queda arraconada a FM. Les grans cadenes de ràdio (SER, Radio-Cadena Española, etcètera) han fet algunes petites introduccions del català, però sense un objectiu gaire evident de normalització. Les últimes emissores de FM que han rebut llicències atorgades per la Generalitat de Catalunya en molts casos han iniciat les seves emissions com a centres repetidors de programes emesos des del centre de l'Estat, en castellà. En destaca, en canvi, la Cadena Tretze, com a eina normalitzadora.

Hi ha dues iniciatives públiques. Ràdio Quatre, de RNE, emet des de l'any 1976 en llengua catalana. No té la difusió de Radio Uno, per exemple, però és innegable que ha fet i fa una feina molt positiva. Per altra banda, el setembre de 1983 comença a emetre Catalunya-Ràdio, una emissora que depèn de la Generalitat.

Finalment, convé esmentar tres entitats que preparen programes en llengua catalana per a la seva emissió per les emissores de ràdio: la Fundació «Serveis de Cultura Popular», Ona Cultural i Promotora Catalana.

C.4) *La televisió*

1975: Hi ha alguna obra cada mes, en llengua catalana. Això a part, no hi ha gairebé res. Les poques emissions que es fan són a través de TVE.

1983: Per una banda, TVE ha augmentat considerablement la seva emissió de programes en català, malgrat les instal·lacions modestes que té a Miramar i a Esplugues. Durant l'any s'ha inaugurat el nou centre de Sant Cugat. Cada setmana s'emeten unes 26 hores de programes en català. La quantitat de programes repetits ha anat baixant. A l'entorn de l'any 1978 hi havia gairebé el mateix nombre d'hores d'emissió diària, però entre el 1979 i el 1982 hi ha una reducció molt substancial que només ara s'ha remuntat. Els programes cobreixen una varietat de temes, des dels purament culturals, passant pels debats i les entrevistes o converses, fins a llargs-metratges doblats i noticiaris. Els problemes més evidents són quatre, actualment:

a) El fet que els programes s'emetin en hores de poca audiència, generalment entre les 13,30 i les 19 hores (els dies laborables). Al vespre, no hi ha res.

b) El fet que el nivell de llenguatge és de vegades molt deficient. Molts dels locutors no tenen els coneixements adequats, sobretot en els aspectes fonètic i sintàctic. Els cursos que organitza l'Institut de Ràdio Televisió sembla que tenen poca repercussió.

c) El fet que el País Valencià i el circuit catalano-balear no comparteixin programes distancia aquestes comunitats entre elles, quan a les cadenes estatals hi ha locutors andalusos, canaris, etc.

d) El fet dels mitjans econòmics i tècnics molt limitats de què disposa Miramar.

Hi ha iniciatives en dues direccions més. Per una banda, una sèrie de televisions comarcals (per exemple, TV Anoia, TV Cardedeu), les quals es troben amb greus entrebancs legals per a portar a terme la seva missió. Una solució, mentre no hi hagi una legalització de les televisions locals i comarcals, pot ser la seva vinculació a alguna institució pública, com per exemple una Facultat de Ciències d'Informació.

Per una altra, hi ha el projecte de Tercer Canal de TV, dependent de la Generalitat de Catalunya. Aquest canal és un gran avenç per a la normalització lingüística, i començà les seves emissions el 10 de setembre de 1983.

D) ADMINISTRACIÓ PÚBLICA

1975: L'Administració pública —perifèrica, local i diputacions— funciona totalment en castellà, des del 1939. Hi ha una certa pressió popular a favor d'un suport institucional a alguns aspectes de la normalització lingüística (per exemple, la resposta popular a la negativa de la majoria dels regidors de l'Ajuntament de Barcelona a donar un ajut pressupostari a les classes de català, l'any 1974), però no hi ha pràcticament intents d'emprar el català davant les autoritats. Així, es manté una situació de marginació total.

1983: Un nombre creixent d'Ajuntaments empra el català amb normalitat en les seves relacions amb els ciutadans, tant a nivell oral com a nivell escrit. Cada cop més Ajuntaments envien les seves actes als Governos Civils en llengua catalana, després d'uns anys (1979-1982) de problemes de rebuig. La Generalitat restablerta fa en català gairebé tota la seva documentació als Serveis Centrals, tot i que a diverses institucions transferides de l'Estat d'acord amb l'Estatut (INP, delegacions provincials d'alguns ministeris) hi ha encara problemes en aquest sentit, deguts a la falta de preparació de molts funcionaris.

Els Governos Civils continuen funcionant gairebé totalment en castellà, així com les delegacions provincials no transferides, amb algunes excepcions com el cas d'Hisenda, que ha anat adoptant una política bilingüista a nivell d'impresos. L'Administració de Justícia té missions molt concretes de defensa dels drets lingüístics, d'acord amb la Llei 7/1983, però fins a la seva entrada en vigor alguns tribunals encara rebutjaven documents redactats en català.

El reciclatge de funcionaris és una tasca de l'Escola d'Administració Pública, la qual té més de dos mil alumnes.

E) PARTITS POLÍTICS I SINDICATS

1975: La qüestió lingüística té, en el nostre cas, un component molt important des d'una perspectiva de classes. El fet que gairebé tota la immigració hagi estat de procedència rural, no qualificada, i semianalfabeta o analfabeta en una proporció preocupant de casos, ha produït una concentració de castellanoparlants en nivells socio-econòmics inferiors, i una concentració de nadius en nivells relativament superiors. Aquest fet innegable, que a Madrid no ha tingut cap transcendència perquè no hi ha un

contacte de llengües significatiu, a Catalunya ha produït la constant amenaça d'identificació de llengua amb classe social.

Per fortuna, la gran majoria dels partits polítics i sindicats han evitat l'adopció d'una visió simplista d'aquesta relació. La llengua no és, evidentment, un atribut de la classe dominant, i fora de la conurbació barcelonina això és una evidència que no cal remarcar.

L'any 1975, la normalització lingüística és sense excepció defensada per totes les forces polítiques democràtiques, legalitzades o no. La injustícia de la repressió franquista fa que aquesta sigui una de les reivindicacions més unitàries.

1983: Amb un Estatut en vigor, amb Ajuntaments i Parlament elegits democràticament, la qüestió de la llengua és molt més matisada, sobretot perquè la seva presència ha avançat d'una manera molt notable en alguns àmbits.

Tot i això, la Proposició de Llei de Normalització Lingüística de 18 d'abril de 1983 rep la votació gairebé unànime del Parlament. Només un parlamentari s'absté a la votació final, per una qüestió de forma.

Aquest suport representa una gran victòria del poble català. Tanmateix, podem observar diferències considerables entre els partits polítics, que són reflectides a nivell de la política municipal a més de la seva visió teòrica. Però en conjunt, i sense voler entrar en una valoració personal de la política de cada partit, puc dir que hi ha divergències més importants sobre aquesta qüestió en el si de diversos partits, que no entre uns partits i uns altres.

Finalment, val a dir que el gran impuls unitari a favor d'un objectiu final és natural que es vagi perdent a mesura que l'objectiu s'apropa. Això és més evident en algun sindicat, que té problemes per acceptar, per exemple, que alguns llocs de treball han de ser reservats per a persones que dominen les dues llengües oficials, per tal de respectar els drets lingüístics de les persones amb qui tenen contacte.

F) EMPRESES I COMERÇOS

1983: L'axioma que havia insinuat en parlar de les ràdios, segons el qual com més a prop del poble, més catalanitzat, és vàlid en el món del comerç. Els grans protagonistes de la normalització no són, en general, les multinacionals o les empreses amb seu fora de Catalunya, sinó els petits botiguers, els tallers, i les petites fàbriques de caràcter familiar.

1975: Pràcticament no hi ha cap presència del català en aquest sector, a nivell escrit. La gran majoria de les botigues són capaces d'atendre el públic en català (tret dels grans magatzems, per exemple, i molts establiments en el cinturó industrial de Barcelona), però només ho fan a nivell oral. Gairebé no hi ha botiguers que treballin per escrit en català, si no és alguna persona molt conscienciada.

1983: Un nombre molt considerable d'empreses fa publicitat en català. Entre elles podem destacar les caixes d'estalvi, empreses importants dels sectors de begudes, alimentació i d'altres. Aquesta publicitat es vehicula a través del circuit català de TVE, la premsa en català (hi ha també una petita presència de publicitat en català a la premsa en castellà), les tanques exteriors i, en menor grau, la ràdio.

Tot i així, la relativa recuperació del català en aquest aspecte concret, no deixa de ser un avenç parcial, i resta encara molt perquè la normalitat lingüística s'aconsegueixi en el món del comerç. Els prospectes, les etiquetes, les factures i albarans, etc., continuen gairebé tots en castellà.

En podem excloure zones com Osona i comarques adjacents, on la recuperació es fa d'una manera molt més generalitzada en tots aquests vestants.

Cal esmentar un progrés concret, que és la preparació de cartes de restaurant en català, a la gran majoria dels establiments de més prestigi. Aquesta catalanització actuarà previsiblement de forma descendent, fins a arribar a tot el sector.

G) CULTURA

1975: Hi ha grups de prestigi que actuen en català en el teatre, però aquest teatre no té els circuits comercials que té el teatre en castellà a la seva disposició. Cal destacar el cas del Teatre Romea, de Barcelona, que porta anys fent activitats en català: des d'espectacles infantils fins a Joan Capri.

La producció de llibres en català ha estat estancada al llarg dels anys setanta, amb un petit augment l'any 1975, que se n'editen 590. Hi ha molta literatura entre la producció, i també treballs d'assaig.

En el cinema, hi ha hagut algunes iniciatives esporàdiques. *El Judes* (1952), *La llarga agonia dels peixos fora l'aigua* (1969-70), *Maria Rosa* (1964), i algunes altres, com per exemple documentals i diversos films de

Joan Capri. Hi ha, però, projectes importants en marxa: *La ciutat cremada* i *La nova cançó*.

La nova cançó catalana continua molt activa com a moviment, amb importants recitals a finals d'any, a Barcelona. Ha estat un autèntic moviment parapolític durant els anys de prohibició dels partits.

1983: El teatre funciona en català amb força estabilitat. A Barcelona hi ha sempre diverses obres en cartell, gràcies al Teatre Lliure; el Romea (Centre Dramàtic de la Generalitat), el Regina i el Poliorama tenen gairebé tota la seva programació en català. Fora de Barcelona hi ha també un nombre considerable de grups teatrals, que actuen d'una manera més esporàdica, i molt majoritàriament en català.

L'edició de llibres en els primers anys després de 1975 augmenta d'una manera espectacular. L'any 1981 arriba a 2.140 títols, i l'any següent puja poc, fins a 2.155 títols. La producció representa encara una proporció modesta del total de llibres editats a l'Estat espanyol, si tenim present la demografia catalanoparlant. Tot i així, ja és més del 8 per cent del total. Hi ha encara buits, com són llibres tècnics, on el percentatge és més baix.

El cinema català ha produït un nombre considerable de films en versió catalana. A més, la Generalitat de Catalunya dobla algunes pel·lícules estrangeres de gran qualitat, com per exemple *Carros de Foc*, *Excalibur* i *Veredict Final*. De 15 a 20 films, en total, es fan cada any. Hi ha també una atenció especial als films infantils, que augmenten en nombre gràcies sobretot al moviment Rialles/Drac Màgic, i la Caixa de Pensions, que en doblen d'estrangers. Tot i això, la presència del català al cinema continua essent molt minoritària.

El sector més problemàtic és la cançó. La «nova» cançó té una presència més reduïda, amb concerts importants però esporàdics. Alguns cantants catalans han estrenat versions castellaneres de les seves cançons, però en canvi no hi ha gairebé casos de cantants en castellà que hagin fet el pas equivalent. La música pop i rock es troba totalment dominada pel castellà i l'anglès. En canvi la música tradicional i els moviments folklòrics (no només musicals) es troben en franca expansió: l'interès per la gralla, pels castells, pels esbarts i fins i tot pel sac de gemecs és molt superior ara que fa només cinc o deu anys.

H) ÚS SOCIAL I ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES

1975: Com he dit abans, el català com a llengua oprimida pel règim dictatorial, és defensat com a reivindicació a tots els nivells conscients de la societat catalana, incloent-hi sectors de procedència no catalana. Hi ha un suport molt majoritari per a l'ensenyament del català, però no s'ha plantejat a nivell del gran públic l'escola catalana: el país viu els resultats de la campanya «Català a l'escola».

No hi ha cap sector urbà important on el catalanoparlant no cedeixi de llengua davant de persones de llengua habitual no catalana. Les actituds lingüístiques són, doncs, teòriques més que no pràctiques. La integració de la població immigrada es fa molt difícil, car a partir de l'any 1950, aproximadament, hi ha hagut una immigració fortíssima, sobretot al cinturó industrial de Barcelona, on el català és totalment absent de la vida pública, educativa, oficial i recreativa, amb algunes meritòries excepcions.

1983: La immigració s'atura gairebé del tot a partir del 1975. No és estrany, doncs, que el nivell de coneixement passiu de català entre la població hagi pujat, a molts llocs de manera molt notable. L'ensenyament obligatori del català a partir de l'any 1978 també hi ha influït, sens dubte. Als municipis de l'àrea metropolitana de més immigració (50-53 per cent de la població total) l'augment és d'uns 6 punts. A municipis amb una immigració del 45 per cent del total, l'augment és d'uns 10 punts. Finalment, als municipis amb poca immigració (menys del 30 per cent del total) l'augment torna a ser, lògicament, baix: uns 2 punts.

A l'àrea metropolitana, als municipis amb menys d'un 40 per cent d'immigració total, tres de cada quatre immigrants declaren entendre el català, al Padró de 1981; i més de la meitat diuen entendre'l a la majoria dels altres municipis (l'Hospitalet, Badalona, el Prat, Sant Boi, etc.). En alguns municipis, la xifra no arriba encara a la meitat: concretament, Sant Vicenç dels Horts, Sant Adrià de Besòs, Viladecans, Sant Joan Despí i Santa Coloma de Gramenet. En conjunt, doncs, la situació millora considerablement fins i tot al lloc on el problema de la integració es planteja amb més intensitat.

Les actituds lingüístiques han canviat substancialment. Per una banda, en convertir-se la qüestió lingüística de pura reivindicació teòrica (l'any 1975) en una matèria reconeguda per la Constitució i l'Estatut, amb la llengua ensenyada obligatòriament, com el castellà, a totes les escoles, amb un ús oficial creixent i amb el defugiment del bilingüisme imposat als documents; amb tot aquest canvi, és lògic que una bona part de la població hagi quedat satisfeta, i que fins i tot una proporció difícil de quantificar

cregui que la normalització avança massa de pressa, o que hauria d'haver-se limitat a la bilingüització d'uns àmbits concrets, i prou.

Així, doncs, hi ha hagut una certa radicalització absolutament previsible. S'ha perdut aquella «unitat» utòpica, per passar a una dinàmica molt més rica, però exempta de conflictes, tret d'alguns incidents lògics en una societat plural, i fruit de vegades de la falta d'adaptació a la situació actual.

De tota manera, l'ús oficial del català, el seu ensenyament a les escoles, i la seva presència als mitjans de comunicació rep el suport molt majoritari de la població. Cal destacar-ne les actituds molt favorables de moltes famílies d'origen no català, que consideren que l'accés al català dels seus fills s'ha d'aconseguir a través d'una escola (generalment pública) que no hi posa encara els mitjans necessaris.

Entre la població catalana d'origen hi ha un respecte que alguns consideren exagerat o mal enfocat, envers els residents a Catalunya nascuts en terres de llengua castellana. L'ús del català en públic, i davant de castellanoparlants o desconeguts en particular, que havia estat titllat pels qui dominaven els ressorts del poder durant el règim franquista com a acte «separatista» o «antiespanyol», passà a continuació a ser tractat com de «mala educació». Aquesta opinió és compartida fins i tot per part de la població d'origen català, i fa que el català quedi arraconat encara en moltes situacions socials.

El fet és que no es fa la distinció lògica i necessària entre el castellanoparlant que visita Catalunya de passada, i que no té per què conèixer el català (tot i la proximitat entre el català i les altres llengües romàniques, entre elles el castellà), i el castellanoparlant que viu i treballa a Catalunya, moltes vegades des de fa molts anys.

La no-distinció entre aquests dos casos és considerada per alguns com a discriminatòria, perquè dona el tractament de forasteres a les persones que tenen tot el dret d'integrar-se a la vida social catalana. De tota manera, el que és evident en aquests moments és que hi ha molta confusió entorn dels conceptes més importants de la situació sociolingüística: bilingüisme, imposició, marginació, obligació, discriminació, etc.

CONCLUSIÓ

Com hem vist, hi ha hagut un progrés (o més ben dit, una recuperació) considerable en els darrers anys. La presència del català ha augmentat de manera notable al sistema educatiu i a molts mitjans de comunicació, en

els àmbits oficials dependents de l'Administració autonòmica, i en alguns sectors comercials.

Tanmateix, podem dir que aquesta recuperació ha estat molt més lenta del que s'havia previst (potser sense tenir uns criteris objectius). Dit d'una altra manera: la normalització lingüística la porta a terme, de forma efectiva, un nombre molt més reduït de persones del que s'esperava. Les reticències de molts sectors són evidents, i n'he parlat abans. El suport popular a les iniciatives empreses (revistes, còmics, films, calendaris, etc.) ha estat igualment més fluïx.

Aquesta visió contrasta amb una altra anàlisi del procés, que pretén que la recatalanització és molt ràpida, i té uns objectius inacceptables, com per exemple la progressiva eliminació del castellà de Catalunya.

La realitat és que la normalització avança a un ritme molt més ràpid a Catalunya que a les altres terres de llengua catalana, i que a Galícia i al País Basc. Fruit d'això és l'interès molt palès que hi ha en aquests llocs per conèixer el procés endegat a Catalunya.

Finalment, cal dir que el nombre d'estudis sociolingüístics sobre la realitat catalana és encara molt limitat. Convé que s'estimuli molt aquest aspecte de seguiment del procés de normalització, sense el qual serà molt difícil de tenir-ne una visió clara. Això, i la clarificació de conceptes esmentada fa poques ratlles, poden afavorir la recuperació, sense que es perdi la secular integració dels immigrants dins la societat catalana, cosa que és avui el repte més important dels catalans com a poble. El que és preocupant és que molts dels ressorts que més poden promoure aquesta integració no són en mans de catalans, i poden ser emprats igualment per retardar-la o fins i tot impedir-la. La recuperació és, doncs, un tema que té com a teló de fons el grau d'autonomia de què puguem gaudir efectivament, i el grau d'autèntica voluntat de convivència respectuosa que hi ha arreu de l'Estat espanyol.